

Ostrowska, Teresa

"Ludzie zasługi niepospolitej. Wybitni polscy lekarze XIII-XX w.", Witold Lisowski, Warszawa 1983 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 31/2, 570-571

1986

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wśród opracowanych biogramów osób zasłużonych dla historii nauki znajdują się m.in. biogramy Jerzego Chrystiana Arnolda (1747—1827), Jana Bogumiła Freyera (1778—1828), Teodora Heinricha (1790—1869), Franciszka Ferdynanda Wernera (1799—1870) i Jana Zaleskiego (1868—1932). Spośród członków rodzin zasłużonych farmaceutów wymienić można Renatę Konstancję ze Spaethów Celińską (ok. 1787—1840), żonę Józefa.

Biogramy zwięzłe i treściwe zawierają w większości przypadków takie podstawowe informacje, jak daty i miejsce urodzenia i zgonu, imiona rodziców, zawód ojca, nazwisko panięskie matki, tytuł zawodowy, rok uzyskania dyplomu. Ponadto niejednokrotnie spotykamy informacje dodatkowe, dotyczące działalności wolnomularskiej, wojskowej, naukowej, zawodowej itp.

Publikacja druga (oznaczona numerem 3) zawiera informacje biograficzne dotyczące 170 osób: farmaceutów i osób im bliskich oraz osób związanych z farmacją, nie pochowanych na cmentarzach ewangelickich, a wymienionych w aktach stanu cywilnego, kolejnych spisach parafialnych z lat 1791—1860, na listach opłacanych składek parafialnych oraz w rocznych sprawozdaniach z zarządu parafii. W miarę możliwości informacje te zostały uzupełnione w oparciu o podstawową literaturę przedmiotu. Bibliografia przedmiotu liczy 32 pozycje. Osoby figurujące w tych materiałach — jak zaznacza Autor — nie musiały być ani wyznania ewangelickiego, ani być pochowani na cmentarzach ewangelickich, ani zamieszkiwać i pracować na terenie Warszawy.

Wśród osób zasłużonych dla historii nauki spotykamy tutaj nazwisko Józefa Celińskiego (1778—1832), Karola Teodora Szymona Fabjana (1802—1885), Ferdynanda Karo (Caro, zm. 1927) i Aleksandra Ludwika Spiessa (1818—1881).

Oba te wydawnictwa zawierają wiele cennych informacji ułatwiających pracę biografom. Jak sygnalizuje w przedmowie kustosz Muzeum, dr farm. Teodor Kikta, przewiduje się w niedalekiej przyszłości opracowanie informacji o farmaceutach pochowanych na innych warszawskich cmentarzach.

Obydwa omówione wydawnictwa ukazały się na dobrym papierze w formacie 8° nakładem Polskich Zakładów Farmaceutycznych „Cefarm” w Warszawie.

Autor tych opracowań nie jest farmaceutą. Jest natomiast znakomitym znawcą ewangelizmu w Polsce. Ogłosił już wiele prac z zakresu biografistyki ewangelickiej. Pisał m.in. o farmaceutach — uczestnikach Powstania Styczniowego, o ewangelikach — ofiarach minionej wojny i bojownikach o wolną Polskę, o ewangelikach — uczestnikach i ofiarach Powstania Warszawskiego, o ludziach sportu pochowanych na warszawskich cmentarzach ewangelickich.

Tego rodzaju prace są równie żmudne, jak wartościowe. Autorowi należą się słowa uznania.

Teresa Ostrowska
(Warszawa)

Witold Lisowski: *Ludzie zasługi niepospolitej. Wybitni polscy lekarze XIII—XX w.* Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej. Warszawa 1983. 8° ilustr. 487 ss.

Książka ta, pisana przez wojskowego historyka wychowania, ma za zadanie pokazać sylwetki polskich lekarzy, którzy „rzetelną pracą i poświęceniem dla kraju przyczynili się do ogólnonarodowego postępu”.

Książka zawiera *Przedmowę* Sylwestra Czaplickiego, a następnie 48 biogramów ułożonych według trzech okresów historycznych: wiek XIII—XVII; wiek XVIII—

XIX i wiek XX. Przy każdym okresie jest podana krótka jego charakterystyka opracowana pod kątem naukowym, społecznym i politycznym z zacytowaniem nazwisk zasłużonych lekarzy. Życiorysy są opatrzone portretem, datami ramowymi życia i krótką charakterystyką danego lekarza. Liczą do 11 stronici druku. Opracowano je przystępnie, popularnie. Przypisy są stosunkowo nieliczne. Książkę zamyka *Postłowie*, *Bibliografia* — licząca ponad 100 pozycji i szczegółowy spis rzeczy.

Biogramy dotyczą zarówno lekarzy-naukowców, jak społeczników i osób zasłużonych w służbie zdrowia; dodajmy, iż wielu z prezentowanych lekarzy łączyło w sobie te cechy. Spośród tych, których osiągnięcia naukowe są powszechnie znane, należy wymienić: Mikołaja Kopernika, Józefa Strusia, Wojciecha Oczko, Sebastiana Petrycego, Jana Jonstona, Jędrzeja Śniadeckiego, Ludwika Hiacynta Gąsiorowskiego, Tytusa Chałubińskiego, Izzydora Kopernickiego, Benedykta Dybrowskiego, Edmunda Biernackiego, Ludwika Hirschfelda, Mieczysława Michałowicza i Witolda Orłowskiego.

Dobór haseł może podlegać dyskusji. Niemniej jednak zapewne Autor miał swoje powody, dla których te właśnie sylwetki uznał za wzorce osobowe współczesnego lekarza.

Charakterystyka podana przy nazwiskach nie zawsze wydaje się być trafna. Na przykład określenie Chałubińskiego jako wielkiego lekarza i obywatela jest jednak mało mówiące. Powstaje też pytanie, kto był ojcem historii medycyny w Polsce? Czy Gąsiorowski — jak podaje Autor, czy Jerzy Chrystian Arnold — jak pisze Bilikiewicz w *Polskim Słowniku Biograficznym*?

W tekście zostało zniekształcone nazwisko Gustawa Fritschego (s. 314), Franciszka Raszei (s. 330) i Zofii Lejmbach (s. 462). Mylnie podano nazwę Szpitala Starozakonných (s. 154) i tytuł wydawnictwa *Album biograficzne zasłużonych Polaków i Polek XIX wieku* (s. 168). Z tym wydawnictwem nie tylko w tym miejscu Autor miał kłopoty. Polska Akademia Nauk została mylnie podana zamiast Polskiej Akademii Umiejętności (s. 246). Omawiając lata okupacji Autor na s. 331 wymienił lekarzy ruchu oporu działających w terenie, ale ograniczył się tylko do lekarzy ugrupowań lewicowych, pomijając lekarzy najbardziej masowej organizacji, jaką była Armia Krajowa. Na koniec na s. 383 wyraził się zagadkowo pisząc o „wzroście i rozwoju genetyki zwierząt”.

Również *Bibliografia* nasuwa zastrzeżenia. „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” za lata 1924—1979 zostało wymienione jako jedna pozycja, a mimo to odbitki z tego czasopisma zostały również wyodrębnione i to z podaniem miasta i roku wydania zamiast informacji, że były one drukowane w „Archiwum”. Wygląda to tak, jakby stanowiły one odrębne pozycje książkowe. Ponadto tytuły czterech prac Konopki zostały zniekształcone. Mylnie podano, jakoby Józef Peszke ogłosił *Album biograficzny* (s. 166 i 484). W rzeczywistości ogłaszał on artykuły w wydawnictwie zatytułowanym *Album biograficzne zasłużonych Polaków i Polek XIX wieku*. Tytuł tej pozycji figuruje również w *Bibliografii*, ale jako: *Praca zbiorowa: Album zasłużonych Polek i Polaków*, a więc i tu został zniekształcony. Poza tym *Bibliografia* nie obejmuje wszystkich pozycji wymienionych w przypisach; z kolei nie wszystkie prace podane w przypisach znalazły się również w *Bibliografii*.

W rezultacie mamy do czynienia z wydawnictwem popularnonaukowym, nie pozbawionym usterek i nie wnoszącym wiele nowego do obecnego stanu wiedzy. Mimo to jednak jako wydawnictwo popularyzujące naukę warte jest odnotowania.

Nakład wynosi 10 250 egzemplarzy. Papier jest dobry. Książka znajdzie czytelników wśród ludzi młodych lub interesujących się medycyną, nauką i jej historią.

Teresa Ostrowska
(Warszawa)